

Grażyna Nawrońska, Andrzej Gołębiowski, Tadeusz Nawroński

Elbląg. Stare Miasto, St. 18, AZP:
15-51/23

Informator Archeologiczny : badania 23, 84-85

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

budynku. Badanie śmietniska jak co roku przyniosło kilkanaście tysięcy fragmentów późnośredniowiecznych i wczesnonowożytnych naczyń glinianych oraz organicznych odpadków kuchennych.

Materiały i dokumentacja znajdują się w PAK PKZ O/Warszawa.

Badania prawdopodobnie będą kontynuowane.

Działoszyn, woj. sieradzkie,
St. 6, AZP: 80-46/9

Wojewódzki Konserwator Zabytków Biuro
Dokumentacji Zabytków w Sieradzu

Badania prowadził doc. dr hab. Leszek Kajzer. Finansował KZA w Sieradzu. Pierwszy sezon badań. Stożkowy kopiec otoczony wodą.

Celem prac o charakterze weryfikacyjno-sondazowym było poznanie i wstępne zbadanie kopca, odkrytego w 1962 r. przez dr H. Wiklaka i określonego jako stanowisko archeologiczne późnośredniowieczne lub nowożytne (Działoszyn st. 6). Kopiec o średnicy około 20 m i wysokości około 2,5 m leżący wśród nadwarciańskich łąk ulokowany jest w centrum stawu. Znajduje się około 350 m na południowy zachód od manierystycznego pałacu zbudowanego około roku 1600 przez Andrzeja z Kurozwęk Męcickiego.

Wykonano 3 wykopy sondazowe o łącznej powierzchni 22 m² i orientacyjnej kubaturze 48 m³ oraz ciąg odwiertów drążonych ręcznym świderem strzeżniączkowym. Uzyskano przekrój kopca, wzdłuż osi N-S, o długości 19 m. Zgromadzono nieliczny (378 sztuk) zbiór zabytków ruchomych: głównie ułamków szkła (200 fr.) ceramiki naczyńowej (140 fr.), kafli (20 fr.), kości zwierzęcych (13 fr.).

Stwierdzono, że obiekt nie kryje w sobie relikwów renesansowego dworu murowanego, powstałego w 1536 r., którego istnienie w tym miejscu zakładała starsza literatura. Nasyp powstał na naturalnej piaszczystej kępie, której brzegi w celu umocnienia wymoszczono drewnem i faszyną, a podstawę zbudowano z gruzu rozbiórkowego, wywiezionego zapewne przy okazji remontu pałacu. Oprócz cegieł „placówek” występowały w nim ułamki późnorenesansowych kafli piecowych. Na kopcu usypanym w drugiej połowie XVIII w. stał budynek drewniany, którego długość (po osi N-S) nie przekraczała 6,5 m. Następnie w drugiej połowie XIX w. funkcjonowała tu, wspomniana przez starszych mieszkańców, dworska altana.

Wykopanie stawu i usypanie kopca łączyć należy z ożywioną działalnością inwestycyjną wychowanka króla Stanisława Leszczyńskiego, starosty wieluńskiego Stanisława z Kurozwęk Męcickiego. Dokonał on rozbudowy pałacu w Działoszynie, ukształtowania parku i uporządkowania jego otoczenia.

Sądzić należy, że koncepcja ukształtowania szerokiego zaplecza pałacu (okołonego ogrodem francuskim) i parku (wraz z kopcem) była efektem świadomego zastosowania planistycznej myśli ogrodowej epoki Oświecenia. Materiały i dokumentacja po opracowaniu przekazane zostaną do WKZ w Sieradzu.

Badania zostały zakończone.

Elbląg Stare Miasto,
St. 18, AZP: 15-51/23

P.P. Pracownice Konserwacji Zabytków
Oddział w Gdańsku Pracownia Archeologii
Miast

Badania prowadzili mgr mgr Grażyna Nawrońska i Andrzej Gołębiewski pod kierunkiem Tadeusza Nawrońskiego (autor sprawozdania). Finansował WKZ w Elblągu. Dziesiąty sezon badań. Miasto średniowieczne i nowożytne (1237-1945).

Prowadzono badania w wykopie o powierzchni 580 m² założonym w obrębie podwórek działek przy ulicy Rybackiej 34-36 i ul. Masztowej 10-11. W ten sposób rozpoczęto poznawanie centralnej partii miasta, bowiem prace toczyły się na terenie bloku zabudowy położonym bezpośrednio po północnej stronie kościoła św. Mikołaja.

Po odsłonięciu wszystkich murów na podwórkach, usunięto nowożytne, płytko posadowione relikwidy murowane, pozostawiając czysty układ gotyckiej zabudowy. Badane podwórka zajmowały około 16-18% powierzchni całej parceli, z wyjątkiem działki Rybacka 34, gdzie podwórko stanowiło prawie 27% parceli, kosztem przeciwniejszej działki od ul. Masztowej. Działki od ul. Rybackiej osiągnęły głębokość 23,60-27,60 m (ca 5,5-6,5 pręta nowochełmińskiego) przy zróżnicowanych szerokościach: od 5,40 do 7,70 m. Nieco płytsze były od ulicy Masztowej dochodząc do 21,50 m (ca 5 prętów), za to zdecydowanie szersze: 8,50-9,40 m. W obrębie każdego podwórka obecne były oficyny o wymiarach: 3,20 x 3,40 m, 3,30 x 4,00 m lub 4,20 x 4,80 m. W tylnych partiach oficyn, bezpośrednio przy tylnym murze granicznym ulokowano murowane, ceglano-kamienne latryny. We wszystkich oficynach działek od ul. Rybackiej znajdowały się piece.

Na niewielkich, wolnych od zabudowy partiach podwórek ulokowano dodatkowe, tym razem drewniane latryny niszczące niżej zalegające nawarstwienia i konstrukcje drewniane. Średnio na jedną parcelę przypadały 2 latryny.

Szczególnie istotnym dla poznania form budownictwa elbląskiego było odkrycie na działce Rybacka 34 relikwidy murowanej wieży mieszkalnej — tzw. „Kemenate”. Bezpośrednio za tylnym murem kamienicy zachowały się 3 kamienne mury o grubości 1,00-1,20 m wyznaczające zarys budowli o wewnętrznych wymiarach 4,80-3,6 m (drugi wymiar niepełny).

Po wyeksplorowaniu nawarstwień związanych z użytkowaniem murowanej zabudowy, na wszystkich podwórkach odkryto poziomy konstrukcji drewnianych. Ogółem odsłonięto 4 poziomy zabudowy inaczej jednak zorganizowane na działkach od ul. Masztowej i ul. Rybackiej. Na działkach należących do ul. Masztowej budynki drewniane tworzyły linię wysuniętą ca 3 m od tylnych murów gotyckich kamienic. Trudno w tej chwili orzec, bez badań we frontowej części kamienic, czy domy drewniane były głębsze, czy też organizacja zabudowy działki

przedstawiała się inaczej. Możliwe, że front zabudowy był odsunięty od linii ulicy, jak to miało miejsce przy ul. Sukienniczej. Szczególnie ważnym elementem tych badań było stwierdzenie (po raz pierwszy w Elblągu) istnienia w początkowej fazie miasta dużej działki i jej późniejszego podziału na dwie.

Układ budynków drewnianych na działkach od ul. Rybackiej jest bardziej skomplikowany z racji małych przebadanych powierzchni. Najistotniejszym elementem jest jednak potwierdzenie granic działek przynajmniej w trzech poziomach. Linie te powtarzają później gotyckie mury.

Najniższy poziom zabudowy drewnianej w tej partii miasta znajdował się na rzędnej około 0,00-0,15 m npm. Natomiast pierwotna próchnica zachowana jest na poziomie około 1,10-1,30 m ppm, potwierdzając bardzo duży spadek terenu w kierunku rzeki.

Te goroczne badania dostarczyły dalszych interesujących wyrobów ceramicznych, szklanych, skórzanych, metalowych, itp. Na uwagę zasługuje duża kolekcja fajansów holenderskich z XVI-XVII w.

Badania będą kontynuowane.

Gdańsk, ul. Grodzka 6-7,
St. 1, AZP: 12-44/— nie bad.

Pracownie Usług Archeologicznych, Historycznych i Konserwatorskich —
„Archikon” i Muzeum Archeologiczne
w Gdańsku.

Badania ratownicze prowadzili mgr Henryk Paner i mgr Zbigniew Borcowski (autorzy sprawozdania). Finansował Zespół Autorskich Pracowni Architektonicznych w Gdańsku. Pierwszy sezon badań. Wczesnośredniowieczny wał obronny grodu gdańskiego. Umocnienia krzyżackiego zamku.

Badana część stanowiska leży pomiędzy ul. Grodzką i północnym brzegiem Motławy w obrębie posesji nr 6 i 7 przy ul. Grodzkiej.

Prace prowadzono w dwóch etapach.

Etap I realizowano w dn. 22.03. do 3.04.1989, po stwierdzeniu przez inspektora d/s archeologicznych miasta Gdańska, występowania w wykopie budowlanym relikwów architektury średniowiecznej i fr. wczesnośredniowiecznych konstrukcji obronnych.

Etap II prac archeologicznych, związany z poszerzeniem wykopu budowlanego przeprowadzono w dn. 3.08 do 14.08.1989.

W trakcie prowadzonych działań ratowniczych udokumentowano już odkryte fr. murów gotyckich wiążących się zapewne z umocnieniami krzyżackiego zamku i posadowionych na zewnętrznym stoku wału obronnego grodu gdańskiego.

Przebadano też zachowane partie wału stwierdzając występowanie konstrukcji izbicowych i przekładkowych. Próbkę drewna z w/w konstrukcji przekazano do analiz dendrochronologicznych. W wypełniku izbic natrafiono na fr. wczesnośredniowiecznej ceramiki naczyniowej, fr. kości, huski i ości rybne, fr. przedmiotów bursztynowych, fr. szkła naczyniowego, paciorek szklany oraz znaczne ilości pestek, nasion, orzechów laskowych itp.

Stwierdzono w obrębie wału dwie, a miejscami trzy warstwy wyraźnej spalenizny. Stopa wału znajdowała się na głęb. ok. 0,25 m poniżej p.m. W odległości ok. 2,2 m na południe od w/w muru gotyckiego odsłonięto pozostałości drugiego, gotyckiego muru ceglanego posadowionego na fundamencie z granitowych otoczków połodowców. Biegnie ona na badanym odcinku prawie równoległe do muru nr 1. W obydwu murach stwierdzono ślady napraw i przebudów.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

Badania zakończono zalecając inwestorowi zachowanie i wyeksponowanie odkrytych fragmentów murów gotyckich w piwnicach wznoszonego budynku, co zostało zrealizowane.

Gdańsk,
St. 7, AZP: 12-44

Pracownie Usług Archeologicznych, Historycznych i Konserwatorskich —
„Archikon” i Muzeum Archeologiczne
w Gdańsku

Badania ratownicze prowadzili mgr Henryk Paner i mgr Zbigniew Borcowski (autorzy sprawozdania). Finansował: Wojewódzka Dyrekcja Inwestycji w Gdańsku. Pierwszy sezon badań. Osadnictwo późnośredniowieczne i nowożytne.

Stanowisko leży na parceli narożnej u zbiegu ul. Straganiarskiej i Różanej. W dn. 19.05.1989 dokonano inspekcji wykopu budowlanego pod tzw. Dom Aktora w Gdańsku, stwierdzając występowanie relikwów zabudowy drewnianej i murowanej oraz znaczną liczbę zabytków ruchomych jak fr. ceramiki naczyniowej, obuwia skózanego, kości, szkła itp.

Decyzją inspektora d/s archeologicznych miasta Gdańska wstrzymano prace budowlane i zobligowano inwestora do sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych.

Prace prowadzono od 19.05 do 30.06.1989 r. przy udziale średnio 6-8 pracowników fizycznych, 2 rysowników, konserwatora i 3 archeologów. Sporządzono dokumentację odkrytych relikwów oraz dokumentację stratygraficzną w obrębie wykopu budowlanego. Następnie eksplorowano 8 wykopów sondażowych wytyczonych w miejscach występowania obiektów drewnianych i murowanych.

Pod profilem zachodnim wykopu budowlanego (o pow. ok. 272 m²), w wykopie II odkryto mur ceglany mur gotycki z łękami konstrukcyjnymi, posadowiony na oszalowanym fundamencie kamiennym, pierwotnie zapewne